

مجموعه مقالات
اولین کنفرانس بین المللی سکونتگاه های روستایی

«مسکن و بافت»

۲۸ و ۲۹ اردیبهشت ۱۳۸۹

«نظام حکمروایی روستایی»

تدوین: محسن سرتیپی پور

پژوهشگاه ملی مسکن و شهرسازی

حساب ۱۰۰ امام

بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

معاونت امور بازسازی و مسکن روستایی

سرشناسه: کنفرانس بین المللی سکونتگاههای روستایی: مسکن و بافت (نخستین: ۱۳۸۹: تهران)
عنوان و نام پدیدآور: مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین المللی سکونتگاههای روستایی "مسکن و
بافت" ۲۸ و ۲۹ اردیبهشت ۱۳۸۹: نظام حکمروایی روستایی. تدوین: محسن سرتیپی پور
مشخصات نشر: تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، معاونت بازسازی و مسکن روستایی، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۳۳۲، ۳۴ ص: جدول، نمودار.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۶۷۲-۲۶-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیا
عنوان دیگر: نظام حکمروایی روستایی.
موضوع: عمران روستایی - ایران. کنگره ها
موضوع: عمران روستایی - ایران برنامه ریزی
شماره افزوده: سرتیپی پور، محسن، ۱۳۳۹-
شماره افزوده: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، معاونت بازسازی و مسکن روستایی.
رده بندی کنگره: ۹/۱۳۹۰/۴۸/۴۹ HN
رده بندی دیویی: ۳۰۷/۱۴۱۲
شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۳۶۷۳۹

مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین المللی سکونتگاههای روستایی "مسکن و بافت"

محور تخصصی: «نظام حکمروایی روستایی»

تدوین: محسن سرتیپی پور

هیئت علمی و عضو هیئت پژوهشی معماری روستایی دانشگاه شهید بهشتی

ناشر: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

ویراستار: بهنام اسماعیلیان

صفحه آرا و طراح جلد: علی اعرابی

ترجمه مقالات انگلیسی: مجتبی صفی پور رشوانلو

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شهیدی

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۴۶۰۰۰ ریال

تمامی حقوق مربوط به این کتاب محفوظ و متعلق به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی می باشد.

تهران - خ دکتر فاطمی - شماره ۲۷۱ - صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۴۹۱۳

تلفن: ۸۸۹۵۵۹۴۵

دورنگار: ۸۸۹۵۵۹۳۳

نشانی سایت: www.bonyadmaskan.ir

صحت علمی مقالات بر عهده نویسندگان است.

برگزارکننده

بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
سال ۳۰ اقدام ویژه

بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

حامیان دانشگاهی

دانشگاه صنعتی شریف

دانشگاه امیرکبیر

دانشگاه شهرزاد

دانشگاه آزاد

دانشگاه هنر

دانشگاه علم و صنعت

دانشگاه شهید بهشتی

دانشگاه تهران

مؤسسات و نهادهای پژوهشی

پژوهشگاه مطالعات طبیعی

مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن

مرکز مطالعات معماری و شهرسازی

پژوهشگاه بین‌المللی رانندگی و مهندسی

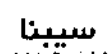
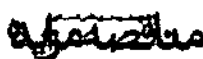

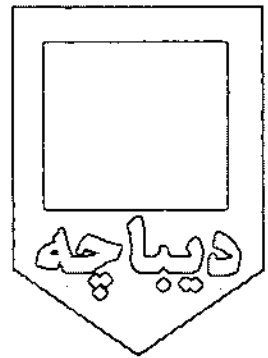
UNDP

مستشاری راهبردی و مطالعات بین‌المللی

حامیان رسانه‌ای

پیشینه برنامه‌های رشد و توسعه کشورها نشان می‌دهد که اگر گروهی از نظریه پردازان توسعه و برنامه‌ریزان آگاهانه یا از سر غفلت نقش جدانی برای روستاها در برنامه‌های توسعه قائل نمی‌شدند، اما اکنون پس از چند دهه آزمون و خطا تقریباً همگان به اهمیت و نقش آن در پیشرفت ملل و جوامع و به اجماع رسیده‌اند. روستاهای ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده و چه بسا به دلیل جغرافیای خاص کشور از نقش بیشتری نیز برخوردار باشند. همین اهمیت باعث شده تا ایران طی سه دهه اخیر از پیشگامان عمران روستایی در میان کشورهای جهان باشد.

تأمین مسکن مقاوم و بازسازی پس از سانحه و ایجاد شرایط محیطی مناسب در روستاهای ایران از جمله برنامه‌ها و اقدامات مهم دولت در سه دهه اخیر و موضوعی است که مورد تقاضای هموطنان روستایی بوده است. اقدامات انجام شده در این زمینه نیز بی‌شمار بوده و آثار آن بر کسی پوشیده نیست؛ به طوری که با اقداماتی که در برنامه پنج ساله پنجم (۱۳۹۰-۱۳۹۴) پیش‌بینی شده تا پایان این برنامه، همه واحدهای مسکونی روستایی نوسازی و طرح‌های و بهسازی برای همه روستاهای کشور تهیه خواهد شد. این گونه اقدامات عمرانی که در چارچوب برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و عمرانی صورت می‌گیرد از ضرورت‌های حیاتی راهبردهای توسعه است. تجربه نشان داده هموار کردن مسیر کار و به کارگیری روش‌های مناسب برای حل مشکلات پیش روی فقط منوط به حمایت و پشتیبانی مالی، اعتباری و مهندسی نخواهد بود؛ بلکه آموزش و مشارکت علمی و استفاده از مشاوره و آرا و اندیشه‌های متفکران و متخصصان می‌تواند در یافتن راه حل‌های مناسب کارگشا باشد. به همین دلیل دستگاه‌های مرتبط با توسعه روستایی اغلب در کنار این اقدامات در پی اطلاع و آگاهی از مبانی و موازین جدید علمی و برنامه‌ها، طرح‌ها و اقدامات نوین اجرایی هستند تا اولویت‌ها و اهداف توسعه محیط‌های روستایی را با آگاهی از آن‌ها پیگیری کنند. در کنار موارد فوق اطلاع از تجارب دیگران یا راه حل‌ها و طرح‌های خلاقانه آن‌ها می‌تواند ضمن الهام‌بخش و راهگشا بودن زمینه تبادل و انتقال دانش و فن را نیز فراهم کند.

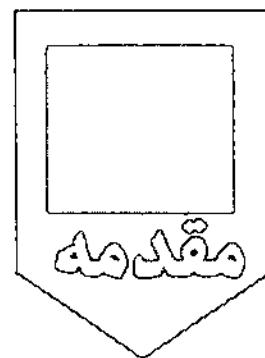
بنیاد مسکن انقلاب اسلامی با علم به این موضوع و با نگرشی جامع که دربرگیرنده همه ابعاد مؤثر در ارتقای کیفیت فضایی مسکن و محیط روستایی باشد و با درک ضرورت بازنگری و نقد اقدامات انجام شده و فراهم کردن زمینه مباحث علمی اقدام به برگزاری اولین کنفرانس بین‌المللی سکونتگاه‌های روستایی کرده است. برای این منظور با کمک دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، صنعتی شریف، علم و صنعت و شیراز، شورایی علمی متشکل از اندیشمندان دانشگاهی و متولیان اجرایی تشکیل شد. این شورا پس از بررسی جوانب موضوع به این نتیجه رسید که هفت محور تخصصی برنامه‌ریزی و طراحی مسکن، برنامه‌ریزی و طراحی بافت، برنامه‌ریزی و مدیریت سوانح، ابعاد فضایی - مکانی، مدیریت فناوری ساخت، سازه و مصالح، و نظام حکمروایی روستایی برای کنفرانس در نظر گرفته شود. با فراخوان‌هایی که در این زمینه انجام شد؛ گروه قابل توجهی از متخصصان، دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان داخلی و خارجی از کشورهای هند، بنگلادش، ترکیه، آلمان، پرو، آمریکا، هلند، انگلیس به مشارکت با دبیرخانه کنفرانس پرداختند. استقبال و همکاری استادان دانشگاه، پژوهشگران، دانشجویان، دستگاه‌های اجرایی و کارشناسان مسائل توسعه و عمران در زمان برگزاری کنفرانس و مشارکت فعالانه آن‌ها در کارگاه‌ها و مباحث روستایی، برکات علمی فراوانی به دنبال داشت و بر دلگرمی بیشتر این نهاد برای خدمت به هموطنان روستایی و تلاش بیشتر در انجام وظایف این نهاد تأثیر بسیار مثبتی به جا گذاشت.

اکنون مجموعه مقالات تخصصی ارائه شده به کنفرانس که ادبیاتی غنی در زمینه مباحث توسعه و عمران کالبدی روستایی محسوب می‌شود در قالب هشت جلد تدوین، تنظیم و به زیور نشر آراسته شده است. این مجموعه شامل هفت کتاب در هر یک از محورهای تخصصی کنفرانس و یک کتاب شامل مجموعه مقالات انگلیسی است که توسط میهمانان خارجی و هموطنان داخلی ارائه شده است. امید است که مقالات این مجموعه بتواند در ارتقای آرا و نظریه‌ها و اقدامات عملی توسعه مسکن و محیط روستایی و همچنین گسترش فعالیت‌های توسعه‌ای - تولیدی در روستاهای میهن عزیزمان مؤثر واقع شود.

لازم می‌دانم تا تشکر صمیمانه خود را از استادان دانشگاه، پژوهشگران و صاحب‌نظرانی که این نهاد را در برگزاری مطلوب کنفرانس یاری کردند و اسامی آنان در صفحات بعد آمده است، اعلام کنم. همچنین مراتب قدردانی خود را از دکتر محسن سرتیپی پور دبیر علمی کنفرانس و همکاران ایشان در دبیرخانه علمی و معاونان بنیاد به خصوص مهندس عزیزالله مهدیان معاون حوزه بازسازی و امور مسکن روستایی و دبیر کنفرانس و همچنین دبیر اجرایی کنفرانس مهندس محمدعلی وجدانی و سایر مدیران و کارشناسانی که در برگزاری این کنفرانس متحمل زحمات چشمگیری شدند، اعلام کرده و از خداوند متعال توفیق هر چه بیشتر این عزیزان را برای خدمت به کشور عزیزمان خواستارم.

علیرضا تایش

رئیس کنفرانس و رئیس بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

بررسی وضعیت روستاهای ایران در گذشته و حال، نشان‌دهنده نقش تعیین‌کننده آن‌ها در توسعه کشور است. تداوم، تثبیت و تبیین این جایگاه در آینده، ضرورتی غیرقابل انکار محسوب می‌شود. با نگاهی اجمالی به سرزمین ایران می‌توان به راحتی تشخیص داد که بخش‌های وسیعی از کشور در حوزه مناطق روستایی قرار گرفته‌اند و برخی ارکان توسعه مانند تولیدات کشاورزی و دامی به‌طور کامل متکی به این پهنه‌هاست. امکانات بالفعل دیگر مانند صنایع دستی و تأمین مواد اولیه مورد نیاز صنعت در این محدوده‌ها قرار گرفته‌اند. تقویت این نقش پراهمیت و برنامه‌ریزی برای استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و امکانات نهفته در روستاها از کارهای مهمی است که تعلل یا غفلت از آن ممکن است به اشتباهی راهبردی در توسعه ملی منجر شود. از منظر دیگر، هر اقدام توسعه‌ای در روستاها مستلزم کالبد و محیط مناسب برای روستائیان و فعالیت‌هاست. در حال حاضر ۲۲/۳ میلیون نفر از جمعیت ۷۰ میلیونی کشور، روستایی است که این جمعیت عظیم در ۶۳۸۹۸ روستا زندگی می‌کنند. مجموع واحدهای مسکونی روستایی کشور نزدیک به ۴/۵ میلیون واحد است. تأمین مسکن و محیط مناسب از جمله برنامه‌ها و اقداماتی بوده که از سالیان قبل مورد توجه دولت بوده و پس از انقلاب اسلامی نیز از مهم‌ترین اولویت‌های دولت و همواره از تقاضاهای اصلی روستائیان بوده است. بررسی عملکردها نشان می‌دهد که در سه دهه اخیر، اقدامات بسیاری در این زمینه صورت گرفته و ایران از پیشگامان ارتقای محیط کالبدی روستاها و جزء معدود کشورهایی است که حجم انبوهی از مسکن و طرح‌های هادی روستایی را تهیه و اجرا کرده است؛ به شکلی که طی سی سال اخیر، حدود ۱/۷ میلیون واحد مسکونی روستایی نوسازی و برای ۱۹۰۰۰ روستای بزرگ و متوسط طرح‌های هادی تهیه و اجرا شده است.

اکنون در چهارمین دهه از فعالیت‌ها و تلاش‌های گسترده برای تأمین مسکن و بهسازی و احیای بافت‌های روستایی، مرور و نقد اقدامات انجام شده و اطلاع از تجارب و شیوه‌های مواجهه دیگر کشورها با این مسئله می‌تواند ارتقا و کیفیت فعالیت‌های عمران روستایی آتی را فراهم کند. به همین دلیل، برگزاری اولین کنفرانس

بین‌المللی سکونتگاه‌های روستایی با هدف بازشناسی و بازخوانی اهداف، سیاست‌ها، برنامه‌ها و اقدامات توسعه روستایی در مقیاس‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی مورد توجه قرار گرفت. انتظار می‌رود توسعه پایدار سکونتگاه‌های روستایی در همه ابعاد اجتماعی، فرهنگی و کالبدی مورد بررسی و شیوه‌ها و روش‌های مشترک در برنامه‌ریزی، طراحی، مدیریت مسکن و بافت‌های روستایی به عنوان مهم‌ترین محصول کنفرانس تبیین و تدوین شوند.

شورایی علمی متشکل از متخصصان معماری و شهرسازی، سازه، جامعه‌شناسی، علوم اقتصادی، جغرافیا و محیط زیست و توسعه در زمینه مسائل روستایی برای نیل به این هدف، شکل گرفت. پس از طرح مباحث مختلف در زمینه عمران کالبدی روستاها، هفت محور تخصصی برنامه‌ریزی و طراحی مسکن، بافت، برنامه‌ریزی و مدیریت هوانح، ابعاد فضایی - مکانی، مدیریت فناوری ساخت، سازه و مصالح، حکمروایی روستایی و اقتصاد مسکن روستایی برای دستیابی به اهداف کنفرانس تعیین و در هر یک از این محورها کمیته‌ای تخصصی متشکل از استادان دانشگاه‌ها، صاحب‌نظران و مدیران اجرایی تشکیل شد. با اعلام برگزاری این کنفرانس و فراخوان مقاله، ۱۰۲۵ چکیده مقاله داخلی و خارجی به دبیرخانه علمی کنفرانس ارسال و در نهایت ۷۲ عنوان پذیرفته شد. از این تعداد ۴۳۴ مقاله کامل در موعد تعیین شده به دبیرخانه ارسال و پس از طی فرایند داوری ۲۶۷ مقاله انتخاب شد که این کتاب به مقالات پذیرش شده در محور تخصصی «نظام حکمروایی روستایی» اختصاص دارد. در این محور ابتدا ۵۲ چکیده مقاله به دبیرخانه ارسال و از میان آن‌ها ۳۶ عنوان پذیرفته شد. در مرحله بعد ۲۶ مقاله کامل در موعد مقرر به دبیرخانه ارسال و پس از طی مراحل داوری ۱۹ مقاله انتخاب شدند که در این مجموعه ارائه می‌شوند.

بی‌شک برگزاری این کنفرانس مرهون حمایت‌های بی‌دریغ بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، دانشگاه‌ها، مؤسسات علمی و پژوهشی کشور و همکاری نزدیک استادان دانشگاهی و پژوهشگران و افراد صاحب‌نظری است که دبیرخانه علمی را یاری کرده‌اند. لازم است تا ضمن تشکر از ریاست بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و رئیس کنفرانس، آقای مهندس علیرضا تابش از معاونان بنیاد مسکن به خصوص مهندس عزیزالله مهدیان معاون بازسازی و مسکن روستایی و کلیه همکاران شورای علمی و کمیته‌های تخصصی و داوران کنفرانس تشکر و قدردانی کنیم. همچنین از مدیران و کارشناسان حوزه‌های معاونت بازسازی و مسکن روستایی، عمران روستایی بنیاد مسکن و دیگر حوزه‌های مرتبط که در ماه‌های منتهی به برگزاری کنفرانس با دبیرخانه علمی و اجرایی همکاری بی‌وقفه‌ای داشته‌اند، قدردانی می‌کنیم.

محسن سرتیپی پور

دبیر علمی کنفرانس